

Economie en natuur slim verbinden

Eerste resultaten van Brabantse verdienmodellen

Eindrapportage Taskforce Economie en Natuur

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
1.1. De beleidsmatige context	6
1.2. Visie op verdienmodellen	7
2. De werkzaamheden van de Taskforce	8
2.1. De opdracht	8
2.2. Onze aanpak	8
3. Resultaten (de feiten)	11
3.1. Kansrijke projectinitiatieven naar de realisatiefase	11
3.2. Brabantse bedrijven: wenkend perspectief middellange / langere termijn	13
4. Evaluatie	15
4.1. Verdienmodellen en het strategisch perspectief	15
4.2. Inzichten, voorwaarden voor een succesvolle aanpak	16
4.3. Braakliggend terrein	19
5. Aanbevelingen	21
6. Nawoord	23
Bijlagen:	
Bijlage 1: Geografische ligging projecten spoor 1 en perspectieven spoor 2	24
Bijlage 2: Uitgangspunten en criteria projecten spoor 1	25
Bijlage 3: Bedrijven en instellingen waarmee verkennende gesprekken zijn gevoerd	26
Bijlage 4: Verdienmodellen 4 convenantprojecten	27

Samenvatting

De Taskforce Economie & Natuur (ingesteld door SER Brabant in opdracht van de provincie) heeft van oktober 2012 tot en met februari 2013 het perspectief voor nieuwe verdienmodellen voor natuur en landschap verkend. Dit als vervolg op het SER advies “Samen Slimmer Investeren” (april 2012) en aansluitend op het nieuwe provinciaal beleid uit de nota “Brabant: Uitnodigend Groen” en de koers voor “Stad en Platteland”.

De taakopdracht is uitgevoerd tegen de achtergrond van de actuele politiek-bestuurlijke vraag of langs deze nieuwe weg een substantieel deel van de provinciale natuur- en landschapsopgave (500-750 ha.) gefinancierd kan worden. Dit in aanvulling op de inspanningsverplichtingen en afspraken met de manifestpartners.

Na de identificatie van 70 initiatieven heeft de Taskforce een zevental kansrijke projecten¹ in beeld gebracht waar door samenwerking van bedrijfsleven, natuurbeheerders en publieke partijen, ruimte ontstaat om te investeren in verdienmodellen. De projecten geven vanuit een aantal perspectieven (gezondheid, vrijetijdseconomie, landgoederen, industrie, landbouw etc.) inzicht in de mogelijkheden. Daarbij is aangestuurd op het realiseren van economische, ecologische en maatschappelijke meerwaarde (de drie P's). De Taskforce heeft zich gericht op projecten waar, via inzet van de Taskforce, een versnelling of doorbraak mogelijk was. Geselecteerd is op projecten die een voorbeeldwerking hebben voor een verdere uitrol of opschaling. Bij vier projecten – Oogenlust, Westpolder/Kelsdonk, Moerdijk, Bernhoven- zijn door middel van een convenant of intentieverklaring al door partijen afspraken gemaakt voor een vervolgaanpak. Voor nieuwe verdienmodellen voor Brabantse landgoederen is een verkennend vervolgtraject op de rails gezet voor partners uit het bedrijfsleven en vertegenwoordigers van landgoederen. Voor het nieuwe Landgoed De Groene Kamer heeft de Taskforce het lopende proces in beeld gebracht en aangestuurd op concrete oplossingsrichtingen voor een aantal knelpunten.

Naast deze projecten heeft de Taskforce via gesprekken met bedrijfsleven en andere partijen ook een aantal wenkende perspectieven geïnventariseerd voor de langere termijn. Dit zijn o.a. Cleantech Groene Woud, Bedrijventerrein Vossenbergh, Airport Eindhoven, Duurzaam Industriepark Cranendonck en Green Chemistry Campus West-Brabant. Voor een succesvol vervolg van het ingezette provinciaal beleid, is het in de ogen van de Taskforce van groot belang in te spelen op de ‘lessons learned’ uit de projecten en de gesprekken over de perspectieven voor de langere termijn.

¹ 1. Ziekenhuis Bernhoven – Natuur Maashorst 2. Landgoed Oogenlust te Eersel 3. Landgoed De Groene Kamer te Tilburg 4. Kempische Landgoederen (grensstreek) 5. Westpolder / Kelsdonk Ecologische hoofdstructuur (Etten-Leur) 6. Bedrijventerrein Moerdijk 7. Weidebad Alphen-Chaam Ecologische hoofdstructuur).

De essentie is dat het verbinden van Economie & Natuur, ook het verbinden is van:

- Mensen en partijen, vaak met verschillende achtergronden, die beelden en perspectieven op nieuw verdienmodellen met elkaar moeten gaan delen. Dat vraagt tijd en aandacht. De onafhankelijke regierol van de Taskforce hierbij bleek essentieel.
- Private partijen en overheid, die een proces van “co-making” aangaan. Dit vraagt een integrale en slagvaardige aanpak en daarbij past niet het “doorschuiven” van vraagstukken tussen en binnen overheidspartijen. Het omgevingsbeleid dient deze werkwijze te faciliteren, bijvoorbeeld door het bieden van experimenteerruimte voor “gebiedsontwikkeling 3.0”.
- Natuur met initiatieven die passen in de transitie naar de nieuwe ‘circulaire economie’. Dit door aan te sluiten op nieuwe regionale “cross-overs”, het robuust maken van die initiatieven en aansluiten ervan op (inter)nationale niveaus. Dit sluit aan op de Agenda van Brabant.
- Korte en langere termijn: van patstellingen in uitvoeringsdossiers op de korte termijn naar een offensieve investeringstrategie voor natuur & bedrijfsruimte voor de langere termijn.

Wat is nu het concrete perspectief voor de Brabantse ambities?

Kernvraag is, zoals reeds opgemerkt, of langs deze nieuwe weg een substantieel deel van de provinciale natuur- en landschapsopgave gefinancierd kan gaan worden. De Taskforce heeft in een korte tijd een aantal concrete resultaten tot stand gebracht en daarnaast perspectieven en condities geschetst voor een succesvol vervolg. Belangrijk is dat we daarbij hebben kunnen vaststellen dat het thema blijkt te leven in Brabant en dat biedt zeker perspectief. Ook omdat het besef aanwezig is dat investeren in Economie & Natuur voorwaarde is voor een regio die tot de vijf kennis- en innovatieregio's in Europa wil behoren.

Op grond van de eerste resultaten van deze Taskforce is het naar ons oordeel zeker haalbaar dat langs deze nieuwe, marktgerichte weg 500 – 750 ha natuur wordt gefinancierd, daarbij rekening houdend met de gestelde termijnen voor het nieuwe provinciale natuur- en landschapsbeleid.

Echter, ook is duidelijk dat hier nog een forse inspanningsopgave ligt. Vastgesteld moet worden dat het verbinden van de twee ‘werelden’ vooralsnog niet vanzelf gaat en dat het nieuwe denken en handelen zich veelal nog op individueel project- of bedrijfsniveau beweegt. De beweging naar meso-niveau, door opschaling en thematische aanhaking bij regionaal economische agenda's, moet nog worden gemaakt. In deze rapportage wordt die beweging aangeduid met het begrip “gebieds-economie”. Op dat regionale schaalniveau ontstaan robuuste en voor het provinciaal beleid perspectiefrijke verdienmodellen.

In de ogen van de Taskforce is het belangrijk dat de op gang gebrachte dynamiek een vervolg krijgt. De aanbeveling is hiervoor een onafhankelijke aanjaag- en regierol te faciliteren, gecombineerd met blijvende inspanning van de provincie. Essentiële aanbeveling is voorts om met de opzet en inrichting van het “Groenfonds” een adequate faciliterende rol mogelijk te maken; een deel van dat fonds zou kunnen worden gereserveerd voor het uitlokken van investeringen in en door de private sector.

De opgaven voor een succesvolle vervolgaanpak passen in de ogen van de Taskforce goed in de organisatieveranderingen die de provincie thans doorvoert. Van de door de Taskforce gehanteerde actieve en integrale aanpak kan een voorbeeldwerking uitgaan. Daarnaast kan de provinciale unit voor Kennis & Onderzoek een brugfunctie vervullen voor de vraagstukken bij de geschetste ontwikkelingsopgaven. Tot slot is het van belang dat er bij de provincie bereidheid is om, waar nodig en passend, innovaties door te voeren in het ruimtelijke instrumentarium. Het verdient aanbeveling daarbij actief gebruik te maken van deskundigheid in de Provinciale Omgevingscommissie (POC).

Samenstelling Taskforce

Bert van Dijk; namens SER Brabant (voorzitter)
Ria Hilhorst; kwartiermaker
Gerard van Oosten; kwartiermaker
Leo Dubbeldam; namens SER Brabant
Harrie Vissers; namens provincie Noord-Brabant

1. Inleiding

De Taskforce Economie & Natuur is begin oktober 2012 door gedeputeerden de heren Bert Pauli en Johan van den Hout ingesteld. De aanleiding van het instellen van de Taskforce Economie & Natuur is het advies van SER Brabant over de verbinding tussen Economie en Natuur “ Samen Slimmer Investeren!”. In dit advies zijn aanbevelingen gegeven om de belangen van Economie & Natuur zodanig met elkaar te verenigen, dat er meerwaarden ontstaan voor natuur en het Brabantse bedrijfsleven, én dat ondernemers worden geïnspireerd tot innovatieve combinaties. De aanbevelingen van dit advies zijn reeds verwerkt in het nieuwe provinciale natuurbeleid (Brabant Uitnodigend Groen), waarin wordt aangegeven de doelen voor natuur en landschap waar mogelijk te realiseren door inschakeling van het bedrijfsleven.

Gedeputeerde Staten hechten er waarde aan dat de koers en aanbevelingen uit het advies van SER Brabant worden omgezet in daden die leiden tot concrete praktijkresultaten waarin Economie & Natuur tot wederzijds voordeel met elkaar worden verbonden. De ambitie daarbij is dat een deel van de realisatie van de EHS door het bedrijfsleven voor haar rekening wordt genomen.

1.1. De beleidsmatige context

De opdracht aan de Taskforce komt voort uit de wens van de provincie Noord-Brabant om het bedrijfsleven te betrekken bij de uitvoering van het natuurbeleid. Dit streven hangt samen met de forse rijksbezuinigingen voor natuur en landschap, waardoor de overheidsmiddelen voor de uitvoering van het provinciaal natuurbeleid niet meer toereikend zijn. Maar de provincie is ook van mening dat de samenleving hiervoor mede verantwoordelijkheid moet dragen en dat daarbij natuur en landschap meer door de samenleving moet kunnen worden benut.

In de Agenda van Brabant heeft de provincie haar visie op de toekomst van Brabant uiteen gezet. De Agenda is er op gericht dat Brabant haar positie in de Europese top van kennis- en innovatieregio's kan handhaven. Dit ten behoeve van het behoud van duurzame welvaart en welzijn van alle Brabanders. Het gaat om het verbinden van “hightech, high touch, high green”. Vanuit deze ambitie concentreert de provincie zich onder meer op het leef- en vestigingsklimaat van Brabant. Eén van de speerpunten hierbij is een robuuste en veerkrachtige natuur, een hoogwaardig landschap en de versterking van de relatie stad- platteland.

De speerpunten van de Agenda van Brabant zijn uitgewerkt in het Bestuursakkoord 2011 – 2015, de koers “Stad en Platteland” en meer recent – het provinciaal natuurbeleid “Brabant Uitnodigend Groen (BrUG)”. Belangrijke leidende principes van deze beleidsnota's zijn:

- Meer samenhang tot stand brengen tussen people, planet, profit, via “cross-overs”.
- Ander evenwicht in instrumentarium (minder regels, minder subsidie, meer participatie).
- Meer sturen op randvoorwaardelijke kwaliteiten (aard en vorm liggen niet bij voorbaat vast), lokale oplossingen met ruimte voor maatwerk.

- Versterken van de samenwerking tussen de 4 O's (overheid, ondernemers, onderwijs en omgeving).

De Taskforce Economie & Natuur heeft de ontwikkelopgaven uit genoemde nota's en de leidende principes als leidraad gehanteerd voor de uitwerking van haar opdracht. Daarbij is ook een koppeling gelegd met de vrijetijdseconomie, waarvoor de provincie recent een beleidsstrategie heeft vastgesteld.

1.2. Visie op verdienmodellen

In het advies van de commissie Economie & Natuur geeft SER Brabant aan op zoek te willen gaan naar nieuwe en slimme vormen van het financieren van natuur, vooral ingegeven door de bezuinigingen die op natuur worden doorgevoerd. De focus dient met name gericht te zijn op het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen waarbij beheerstaken in het landelijk gebied en die van natuur in het bijzonder zijn gekoppeld aan economische activiteiten. Het streven hierbij is om met een beperkte inzet van middelen (geldstromen) tot aanzienlijke prestaties te komen op het ecologisch en sociaal maatschappelijk vlak. In de praktijk komt het neer op het organiseren van verbindingen tussen de wereld van ondernemers, natuurorganisaties, het maatschappelijke veld en overheden en het koppelen van hun doelen.

Bij de aanpak van de Taskforce zijn per project de mogelijkheden verkend om te komen tot een renderend verdienmodel. Hierbij is beoordeeld of er voor de gezamenlijke, bij een project betrokken, partijen meerwaarde is te realiseren op economisch, ecologisch en maatschappelijk terrein (3 P's). Daarnaast is de Taskforce uitgegaan van de filosofie om processen fundamenteel anders, dat wil zeggen aan de voorkant, te regelen. De meerwaarde hiervan is voor het bedrijfsleven dat deze werkwijze voorkomt dat men in lange juridische processen vervalt die veel tijd en geld kosten. Het is beter geld in de kwaliteit van de omgeving te steken. Dit vereist een principiële inspanning en gebaar van zowel de natuurorganisaties als het bedrijfsleven als de overheid. Deze gedachte is cruciaal voor het nieuwe denken over Economie & Natuur. Met slimme toepassingen van verdienmodellen kan worden aangetoond waar ondernemerschap en innovatief vermogen toe in staat is.

2. De werkzaamheden van de Taskforce

2.1. De opdracht

De opdracht van de Taskforce was om in de periode 1 oktober 2012 – 1 februari 2013 vijf concrete projectinitiatieven van de grond te tillen, waarbij het bedrijfsleven aantoonbaar investeert in natuur, zonder dat er de traditionele subsidie instrumenten hoeven te worden ingezet. De provincie heeft aangegeven deze initiatieven zoveel mogelijk te willen faciliteren door flexibele toepassing van beleid en regelgeving, zodat ook andere ondernemers worden gestimuleerd economisch gedreven initiatieven te versterken met groene componenten.

Met deze concrete voorbeelden wil de provincie laten zien dat de nieuwe beleidsstrategie, die voor natuur en stad & platteland is ingezet en de rol van de provincie als aanjager en facilitator, haar vruchten afwerpt. De voordelen die deze praktijksituaties opleveren voor het bedrijfsleven, natuur en landschap moet ook andere ondernemers prikkelen om natuur te betrekken bij hun op te zetten economische activiteiten.

2.2. Onze aanpak

Gezien de korte periode waarin zichtbare resultaten worden gevraagd en om recht te doen aan de aanbevelingen van het SER advies – die door GS onverminderd zijn overgenomen – heeft de Taskforce twee sporen bewandeld:

1^e Spoor: Projectinitiatieven

Verkenning van reeds in gang gezette initiatieven: er zijn kansrijke initiatieven geïdentificeerd (70) die om uiteen lopende redenen stagneren. Na een eerste selectie is met een 12-tal initiatiefnemers een gesprek gevoerd om scherp te krijgen waar de knelpunten zitten en of realisatie door betrokkenheid van de Taskforce op afzienbare termijn haalbaar zou zijn (zie bijlage 2 voor uitgangspunten en criteria voor beoordeling). De Taskforce heeft uiteindelijk 6 projecten geselecteerd voor verdere begeleiding, aangezien deze het meest perspectief bieden voor natuur en landschap en waarbij in korte periode daadwerkelijk voortgang kan worden geboekt. Daarnaast wordt 1 project (Weidebad te Alphen-Chaam) door Staatsbosbeheer getrokken.

De projecten waar de Taskforce een regisserende rol heeft gespeeld, zijn:

1. Ziekenhuis Bernhoven – Natuur Maashorst. Nieuwe functies in de natuur en het verbinden van het terrein van het ziekenhuis met natuur zorgen voor een “healing environment”.
2. Oogenlust. Investing in een inspirerende omgeving met uitbreiding van het areaal natuur. Het vormgeven van een aaneengesloten gebied voor recreatie, cultuur, natuur en ontspanning.

3. Landgoed De Groene Kamer. Een nieuw Landgoed met “groene” retail- en educatiefuncties, leidend tot een sluitende exploitatie, nieuwe natuur en ecologische verbindingzones.
4. Kempische Landgoederen. De 5 Landgoederen hebben plannen voor nieuwe economische functies, met nadruk op versterking van recreatieve mogelijkheden. Dit vraagstuk vormt de casus voor doorbraken voor meer Brabantse landgoederen voor nieuwe mogelijkheden met economisch perspectief.
5. Westpolder. Afspraken tussen partijen over beheer EHS (150 ha) door agrariërs zorgen voor forse bezuiniging op inrichting en beheer van het natuurgebied Kelsdonk en de ontwikkeling van nieuwe natuur (totaal areaal: 230 ha).
6. Bedrijventerrein Moerdijk. Wil met partijen komen tot een “Green Deal” voor een ontwikkelingsperspectief voor het bedrijventerrein voor de langere termijn, in combinatie met investeringen in natuur(waarden) op het terrein en in de omgeving.

2^e Spoor: Brabantse bedrijven

Er zijn diverse gesprekken (15) gevoerd met grote Brabantse ondernemingen om de belangstelling te polsen voor deelname aan groene initiatieven, passend bij de bedrijfslocatie en de directe omgeving (zie bijlage 3). Het gaat hierbij om bedrijven die een essentiële bijdrage leveren aan de Brabantse economie en internationaal opereren (zie doel Agenda van Brabant). De bedrijven zitten in het netwerk van SER Brabant en staan bekend om hun prestaties op het gebied van MVO en het vermoede belang van een kwalitatief hoogwaardige omgeving.

Het doel van deze gesprekken was te toetsen of het Brabantse bedrijfsleven zich verbonden voelt met natuur en landschap, wat het bedrijfsbelang hierbij kan zijn en of er bereidheid bestaat om op enigerlei wijze te investeren in de Brabantse natuur.

Onderliggend bij beide sporen was de centrale vraag: zijn er (nieuwe) verdienmodellen te ontwikkelen en te vertalen naar concrete projecten die meerwaarde opleveren voor economische, ecologische en maatschappelijke belangen (3 P's), zonder dat daarvoor de inzet van overheidsmiddelen vereist is? Deze benadering vergt een vernieuwende aanpak, innovatief ondernemerschap, flexibele en meedenkende overheid, combineren van belangen en partijen, uitgaan en benutten van kansen.

Relatie Spoor 1 en spoor 2

In het kader van de verdere visieontwikkeling van de provinciale koers voor Economie & Natuur kreeg in het proces van de Taskforce nadrukkelijk ook het perspectief voor het realiseren van het beleid op de middellange termijn aandacht. Daarmee is spoor 1 in wezen het middel en spoor 2 het doel!

De projecten van spoor 1 bieden resultaten voor de korte termijn (zoals samen brengen van niet vanzelfsprekende gesprekspartners/ belanghebbende partijen, relatief eenvoudige verdienmodellen, etc.). Het zijn belangrijke projecten, niet alleen omdat zij betrekkelijk snel resultaten kunnen laten zien, waardoor er vertrouwen ontstaat voor de middellange - en lange termijn. Maar ook omdat zij energie kunnen genereren bij andere ondernemers en natuurorganisaties en informatie opleveren over de succes- en faalfactoren.

Inherent aan de omvang van deze projecten zijn zij niet in staat een beweging tot stand te brengen bij de economische (inter)nationale spelers, vanuit het oogmerk dat investeringen in natuur en landschap van strategisch belang zijn voor de economische ontwikkeling en groei van Brabant voor de langere termijn. De Taskforce wilde een eerste zicht krijgen op de middellange- en langere termijn en vanuit deze achtergrond heeft de Taskforce gesprekken gevoerd met een aantal grote Brabantse ondernemers (spoor 2). Dit heeft, zoals eerder aangegeven, wenkende perspectieven opgeleverd.

3. Resultaten (de feiten)

3.1. Kansrijke projectinitiatieven naar de realisatiefase

De regierol van de Taskforce voor de 6 projectinitiatieven hebben de volgende bevindingen en resultaten opgeleverd:

- Door gesprekken met partijen is er bewustwording ontstaan over de noodzaak van de relatie tussen Economie & Natuur en heeft er agendasetting over dit onderwerp plaatsgevonden. Stagnerende processen zijn vlot getrokken. Veel aandacht is besteed aan het in gesprek brengen van partijen, het wegnemen van beelden over elkaar en elkaars (vermeende) standpunten. Het resultaat is dat er voor alle 6 de geselecteerde projecten een globaal plan van aanpak voor de uitvoering gereed ligt.
- Bij 4 van de 6 projecten sluiten betrokken partijen een convenant/intentieverklaring met afspraken over de te bereiken prestaties en de vervolgaanpak om te komen tot realisatie van het initiatief. Het betreft de projecten: Landgoed Oogenlust, Westpolder/Kelsdonk, Ziekenhuis Bernhoven en Bedrijventerrein Moerdijk. Voor deze projecten zijn dragers voor verdienmodellen ontwikkeld (bijlage 4).
- Voor Landgoed De Groene Kamer heeft de Taskforce frequent contact gehad met de betrokken partijen (ondernemer, Provincie en gemeente Tilburg) over het verloop van het besluitvormingsproces voor goedkeuring van de plannen. De Taskforce heeft ervaren dat hier sprake is van botsende systemen: het traditionele denken en handelen leidt tot een proces waarbij er geen integrale afweging en beoordeling van de plannen plaatsvindt. Van een proces waarbij partijen samen ontwikkelen (gebiedsontwikkeling 3.0) is nog geen sprake. Deze “botsing” vertraagt enorm het proces en de besluitvorming en het ondermijnt het vertrouwen van ondernemers in de overheid.
- Met de Kempische Landgoederen als voorbeeld, is een proces gestart om het realiseren van nieuwe verdienmodellen voor landgoederen vanuit een breder perspectief en in overleg met meerdere belanghebbenden te voeren. Daarbij ligt de nadruk op de positionering van de kwaliteiten van het landgoed in de economische ontwikkeling van de regio. Uit een bijeenkomst van landgoedeigenaren en ondernemers die de Taskforce heeft georganiseerd, zijn de volgende hoofdlijnen voor verdere uitwerking naar voren gekomen:
 - Het definiëren van een gewenst woon -, werk- en leefklimaat in Brabant voor de toekomst. Dit beeld schetsen als “stip op de horizon”, bepalen waar de unieke waarde van Brabant ligt en welke rol bedrijfsleven en landgoederen kunnen invullen om deze waarde tot stand te brengen. Deze unieke (locale) waarde proberen te positioneren op (inter)nationale markten. De ontwikkeling van een meer regionale en circulaire economie biedt hierin kansen. Nieuwe coöperaties kunnen samenwerkingsvormen zijn.

- Het ontwikkelen van nieuwe economische activiteiten waarin bedrijfsleven partners zijn van landgoedeigenaren. In een triple P benadering moet dit mogelijk zijn. Dit vraagt ook een ondernemende houding van de landgoedeigenaren.
 - Het uitwerken en uitdragen van de unieke positie van de (afzonderlijke) landgoederen. “Storytelling” en andere manieren van profilering kunnen bijdragen aan een verbetering van positie en rendement.
- Op de achtergrond heeft de Taskforce bijgedragen aan de bestemmingsplanprocedures van de afzonderlijke Landgoederen.
 - Voor het project Weidebad Alphen-Chaam is het initiatief, na gesprekken met de partners (gemeente Chaam, Staatsbosbeheer, Top Brabant) door Staatsbosbeheer verder opgepakt.
 - Bij alle projecten is het perspectief op het realiseren van een sluitend verdienmodel met kwalitatieve meerwaarden op economisch, ecologisch en maatschappelijk gebied nadrukkelijk aanwezig. Bij de verdere uitwerking van de plannen krijgen de verdienmodellen een verdere (kwantitatieve) onderbouwing. De perspectieven in deze verdienmodellen liggen in de verbindingen van natuur met gezondheid, landbouw, vrijetijdseconomie, industrie, logistiek, beleving (kunst en cultuur, ontspanning) en de relatie stad-platteland (zie bijlage 1).
 - De directe realisatie van EHS die voortkomt uit de projecten is, uitgedrukt in areaal, voornamelijk beperkt. Het initiatief Westpolder/Kelsdonk zet in op goedkopere realisatie en beheer van 150 hectare EHS door inschakeling van agrariërs en in Weidebad wordt ca. 3 hectare EHS gerealiseerd. In de overige initiatieven is er wel sprake van de aanleg van nieuwe natuur, echter buiten de EHS. Het betreft namelijk reeds bestaande initiatieven die zich afspelen in het agrarisch gebied, het randstedelijke gebied en op een bedrijventerrein. Ook in de groslijst waarmee de Taskforce is gestart, komen nauwelijks initiatieven voor waarin het economisch gedreven initiatief tevens inzet op realisaties van de EHS. De verdere uitrol van de perspectieven in de projecten naar andere locaties biedt zeker mogelijkheden. De overheid kan hierin een stimulerende rol spelen door het beschikbaar stellen van ontwikkelruimte en het toestaan van economische initiatieven in de minder kwetsbare delen van de EHS onder voorwaarde dat deze gekoppeld aan investeringen in natuur en maatschappelijke meerwaarde bieden. Voor natuurinvesteringen zijn meerdere vormen denkbaar.
 - HAS Hogeschool Den Bosch wil samenwerking met de provincie ten behoeve van de uitbouw en kwaliteitsverbetering van het onderwijsonderdeel “groen ondernemen” en kennisuitwisseling.
 - De Taskforce waardeert het zeer dat de POC 3 initiatieven, Bernhoven, Moerdijk en de Kempische landgoederen, wil gaan monitoren op voortgang en waar noodzakelijk een rol wil spelen in de advisering.

3.2. Brabantse bedrijven: Wenkend perspectief op de middellange en langere termijn

In de gesprekken met grote Brabantse ondernemingen en andere partijen is gesproken over de bedrijfsstrategieën en – ontwikkelingen en, op basis daarvan, de belangstelling en het belang voor betrokkenheid of deelname aan “groene” initiatieven, passend bij de bedrijfslocatie en de directe omgeving. Uit deze gesprekken zijn wenkende perspectieven naar voren gekomen die de moeite waard zijn om uit te werken tot meer concrete plannen voor het verbinden van natuur en economie.

- *Haventerrein Moerdijk*. Door het overeenkomen van een “green deal” met partijen wil het Havenschap naar een integraal ontwikkelplan voor het haven- en industrieterrein Moerdijk waarin de ontwikkelruimte voor de bedrijven en investeringen in natuur en omgevingskwaliteit in samenhang zijn uitgewerkt. Daarmee ontstaat duidelijkheid voor de economische ontwikkelruimte voor de bedrijven op het industrieterrein en de wijze waarop borging plaatsvindt van de Europese doelstellingen voor Natura 2000 m.b.t. de gebieden Hollands Diep en de Biesbosch, de kaders voor de Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet. Partijen zijn: Havenschap, Bedrijvenkring Industrieterrein Moerdijk, Gemeente Moerdijk, Staatsbosbeheer, Provincie, Rijkswaterstaat.
- *Cleantech Groene Woud*. De combinatie van een Biomassaplein van waaruit valorisatie van biomassa uit het Groene Woud plaatsvindt, in combinatie met energiecoöperaties en een Woonkamer Lab voor nieuwe initiatieven, biedt perspectief het Groene Woud te laten doorontwikkelen tot een gebied voor nieuwe activiteiten in de “circulaire economie”. Partijen bij de uitwerking zijn o.a. Streekraad Het Groene Woud; BOM, Cleantech Holland.
- *Bedrijventerrein Vossenbergh*. Bij ondernemers is interesse aanwezig om bij de ontwikkeling van Vossenbergh -2 waar mogelijk “vergroening” op het terrein te realiseren. Partners zijn de gemeente Tilburg en Natuurmonumenten. Verder zijn ondernemers belangstellend om individuele bedrijfs- en natuurplannen te verbinden met een groene omgeving. Perspectiefvol is verder het initiatief voor hergebruik van het gezuiverde afvalwater (van de nieuw te bouwen AWZI) voor natuur op het bedrijventerrein of in de directe omgeving (Huis ter Heide) in de landbouw. Betrokken partijen zijn Fuji, Coca-Cola, Ardagh, waterschap, gemeenten Tilburg en Dongen, ZLTO.
- *Green Chemistry Campus*. Bergen op Zoom/West-Brabant. Hierbij neemt de ontwikkeling en versterking van de biobased economy een centrale plaats in. Het gebruiken van “hernieuwbare groene grondstoffen” en het verbinden van natuur en economie biedt zeker perspectief. Betrokken partijen zijn Sabic, Cosun, BOM, Gemeenten.
- *Duurzaam Industriepark Cranendonck*. Bij de verdere doorontwikkeling van deze plannen zijn er mogelijkheden om extra arealen natuur aan deze economische regio toe te voegen. Specifiek vraagstuk hierbij is het komen tot een grensoverschrijdende gebiedsvisie waarin natuur en economie uitwerking krijgt en het beheer van het ingestelde, publiek-private natuurcompensatiefonds. Betrokken partijen zijn gemeente Cranendonck, Nyrstar (vh Budelco).

- *Landgoederen.* Voor de Kempische Landgoederen zijn de economische perspectieven door de Taskforce nader verkend. De economische dragers die doorgaans voor historische landgoederen worden aangehaald (beperkt aantal recreatievoorzieningen, bescheiden horeca, natuurbegraafplaatsen, e.d.) zijn wellicht toereikend voor een sluitende begroting op de korte termijn, maar bieden geen perspectief voor de langere termijn. Er staan (nieuwe) partijen (ondernemers, bedrijven) op die de potentiële bereidheid hebben te investeren in landgoederen vanuit oogpunt van vrijetijdseconomie, zorgconomie, teelt van gebiedseigen gewassen voor hoogwaardige producten om op de (inter-)nationale markt af te zetten. Als zelfstandige partij, in combinatie met de bestaande eigenaar of in een consortium van partijen. Nieuwe verdienmodellen moeten voorkomen dat óf een Landgoed marginaliseert en niet of nauwelijks is te onderhouden óf zijn natuur- en cultuurhistorische waarde verliest door te overheersende bebouwing en economische functies. Suggesties hiervoor zijn zeker aanwezig en landgoedeigenaren en vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven willen deze verder uitwerken (bijv. Landgoederen Eindhovense Golf, Keteninitiatief, Landgoederen Brabantse Wal). Voor de cultuurhistorische landgoederen zijn de mogelijkheden doorgaans beperkter dan voor nieuwe landgoederen, zoals Hof van Cranendonck, Landgoed De Logt, Landgoed Cuijk. Op overeenkomstige wijze zijn er ook verbindingen te leggen tussen natuur en de economische exploitatie van culturele erfgoedcomplexen.
- *Herstructurering bedrijventerreinen.* Perspectievolle mogelijkheden voor integratie van natuur / vergroening / verbetering ruimtelijke kwaliteit bij de herstructurering bedrijventerreinen. De BOM/BHB toont hiervoor belangstelling.

4. Evaluatie

Bij de evaluatie onderscheiden we de mogelijkheden om nieuwe verdienmodellen te realiseren om natuur en economie te verbinden in het strategisch perspectief, zoals beoogd in het provinciaal beleid. Daarnaast gebruiken we de bevindingen die zijn opgedaan tijdens onze werkzaamheden, het verloop van de processen en de geconstateerde dilemma's om voorwaarden te verwoorden voor een succesvolle uitwerking en implementatie van het beleid.

4.1. Verdienmodellen en het strategisch perspectief

De projecten in spoor 1 (de 6 initiatieven) geven concreet zicht op sluitende verdienmodellen met meerwaarden op economisch, ecologisch en maatschappelijk terrein. Daarbij zijn de mogelijkheden voor het realiseren van nieuwe natuur en landschap aanwezig. Soms binnen de begrenzing van de EHS. Ze bieden als individuele projecten echter nog onvoldoende perspectief om de omvangrijke opgave om, in samenwerking met het bedrijfsleven, 500 – 750 ha nieuwe natuur binnen de EHS te behalen. Het stimuleren en faciliteren van de opschaling en het uitrollen van deze voorbeelden vergroot het perspectief op deze doelstelling.

De spoor 1 projecten zijn veelal het initiatief van een ondernemer. Zij spelen zich overwegend af in landelijk gebied en stadsranden en richten zich onder meer op de verbinding tussen stad en platteland en de recreatie. Er zullen zich meer van dergelijke initiatieven aankondigen wanneer de huidige voorbeelden in de etalage worden gezet. Daarnaast zijn er ook ondernemers die de EHS als domein zien om te ondernemen. Dit blijkt overigens een minderheid in de groslijst. Perspectieven zijn er wel voor de vele landgoederen, verbindingen met cultureel erfgoed, de vrijetijdseconomie en zorgconomie.

De meer robuuste resultaten moeten komen uit de bij spoor 2 geschetste of daarmee vergelijkbare perspectieven. Ontwikkeling en versterking van natuur maken dan deel uit van een proces van economische gebiedsontwikkeling, waarbij het bedrijfsleven belang hecht aan een rijke natuur en landschappelijke omgeving, omdat deze zorgt voor een betere marktpositie, bijdraagt aan een aantrekkelijk vestigings- en arbeidsklimaat en daarmee aan de bedrijfsresultaten. Hiermee ontstaat enerzijds meer natuur op en rondom bedrijfslocaties, maar zijn er ook opties om, bijvoorbeeld met regiofondsen, natuur te ontwikkelen op andere plaatsen. Dit maakt realisatie van EHS mogelijk. Deze investeringen vergen meer tijd, maar leveren op termijn meer baten op voor zowel de ondernemers als de natuur als de maatschappij. Bedrijven die zich verbonden voelen met de regio of die van oudsher in Brabant gevestigd zijn en opereren op de (inter-)nationale markt, zijn naar verwachting meer bereid bij te dragen aan de realisatie van nieuwe natuur in de eigen regio.

Het realiseren van de geconstateerde perspectieven voor verdienmodellen met economische, ecologische en maatschappelijke meerwaarde vraagt een benadering die breekt met de traditionele kaders en vooraf opgelegde beperkingen. Voor alle partijen is het de uitdaging de balans te zoeken naar deze meerwaarden.

Alleen als er economisch rendement is te realiseren voor de betrokken ondernemingen, kan er ruimte ontstaan voor investeringen in natuur. In deze balans moet het perspectief ontstaan voor het realiseren van de 500 tot 750 ha EHS als onderdeel van de totale natuuropgave waar de provincie tot 2028 voor staat (zie figuur 1). Het is belangrijk om het Groenfonds vorm te geven op een manier dat het marktpartijen stimuleert en faciliteert om hun verdienmodel in te zetten voor de realisatie van de EHS. In deze balans moet ook het aanbod van de betrokken manifestpartners uitwerking krijgen.

Ca. 500 – 750 ha	aankopen en inrichten tot 85 % financiering
Ca. 1500 – 2000 ha	rol manifestpartners: aankopen en inrichten 50% financiering
Ca. 500 – 750 ha	marktpartijen: aankopen en inrichten 0 – 25 % financiering

Figuur 1: Macrobusiness case provinciale EHS voor bijdrage vanuit Groenfonds

4.2. Inzichten en voorwaarden voor een succesvolle aanpak

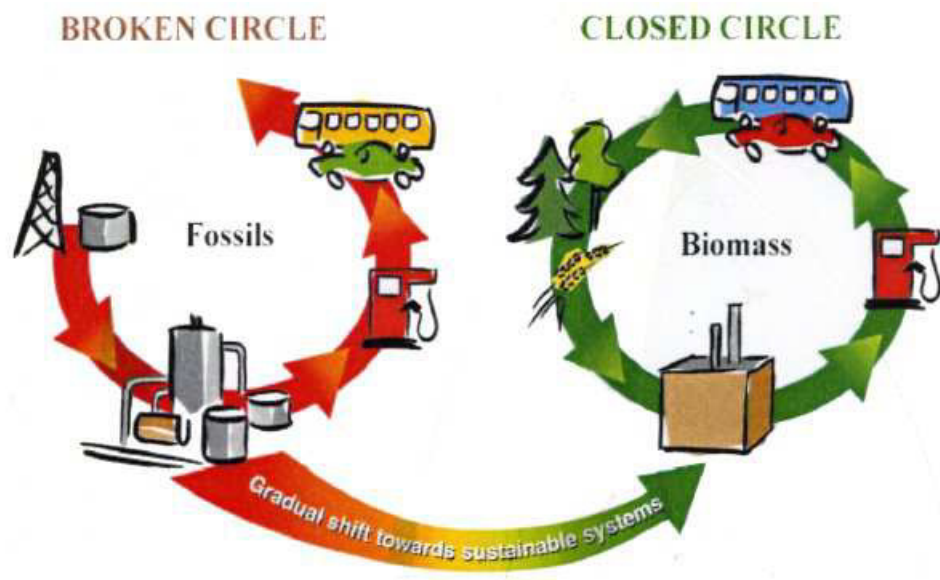
De Taskforce signaleert een aantal belangrijke “Lessons Learned” en “Bijvangsten” die inzichten opleveren voor en voorwaarden stellen aan een succesvolle aanpak van de strategische koers van het provinciale beleid.

Voor betrokkenheid van de bedrijven

Om voor natuur te kunnen oogsten is het van belang strategieën te ontwikkelen met betrokken partijen rondom de “robuuste” projecten (spoor 2). Daarbij is de uitdaging de dilemma’s te doorbreken van de beperkingen die er op korte termijn (PAS; Natura 2000) zijn om daarmee het duurzame ontwikkelingsperspectief op de langere termijn te realiseren. Met name bij de grote bedrijven is dit een stevig knelpunt. Men heeft veelal de bereidheid om in de lange termijn te willen investeren. Door de noodzaak te voldoen aan korte termijn opgaven (bijv. terugdringen emissies), krijgen de lange termijn investeringen of onvoldoende aandacht of vinden in het geheel niet plaats. Uitgaan van een visie/strategie op de lange termijn en afspraken over inpassing van de korte termijn opgaven kan leiden tot doorbreken van deze impasse. Uitwerking van deze plannen vraagt een zorgvuldige en goed begeleide procesaanpak om met partijen tot bindende afspraken te komen. Zeker bij de grote bedrijven in Brabant, vaak onderdeel van een (inter)nationale speler, is de vitaliteit van deze bedrijven op de langere termijn en de businessmodellen in het internationale krachtenveld, uitgangspunt. Brabant is niet altijd een vanzelfsprekende vestigingsplaats. Het beleid van de Provincie dient zich te richten op de te beïnvloeden vestigingsfactoren. Het bieden van een aantrekkelijke woon- en werkomgeving waar Economie & Natuur verbonden zijn, is er daar één van. Tegelijkertijd moet er het besef zijn dat de meerwaarde (economisch, ecologisch en maatschappelijk) vanuit bedrijfsperspectief aanwezig moet zijn.

Voor een integrale aanpak

Het bouwen aan een meer structurele verbinding tussen economie en natuur vereist dat partijen plannen uitwerken die passen in de ontwikkeling van een gebiedseconomie, en daarbij ondersteund worden. Hierin passen nieuwe initiatieven, bedrijfsactiviteiten, samenwerkingsverbanden (coöperaties e.a.) die uitgaan van de principes van een circulaire economie (zie figuur 2). Dit is een economisch systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. In het huidige lineaire systeem worden grondstoffen omgezet in producten die na gebruik worden vernietigd. De circulaire economie daagt uit tot het organiseren van regionale verbindingen en samenwerkingen. Als onderdeel van een gebiedseconomie biedt deze ontwikkeling kansen voor het verbinden van Economie & Natuur. Het is de uitdaging dit gedachtegoed te vertalen naar concrete projecten met ecologische meerwaarde.

Figuur 2: Van een lineaire naar een circulaire economie

Voor een succesvol proces

- Het verbinden van Economie & Natuur is vooral het verbinden en binden van partijen. Of het overbruggen van “werelden”. Vertegenwoordigers van ondernemers, overheid, natuurorganisaties, landgoederen en onderzoek aan tafel brengen en investeren in het delen van beelden, het vormen van visies op gezamenlijke perspectieven en formuleren van ieders bijdrage en verantwoordelijkheden is een proces dat tijd en aandacht vraagt en waarin een onafhankelijke regierol een sleutel naar succes is.

- Het ontwikkelen van een lange termijn strategie voor robuuste gebieden is noodzakelijk, zowel in economisch, ecologisch als maatschappelijk opzicht. Inventariseer nieuwe initiatieven die de potentie hebben voor het verbinden van Economie & Natuur, waarbij het realiseren van hectaren EHS mogelijk is. Schakel procesondersteuning in om met de te betrekken partijen in gesprek te gaan en probeer daarmee tot afspraken voor een vervolgaanpak te komen.
- Bij de benodigde aanpak hoort een cultuur van vertrouwen in partijen in plaats van wantrouwen. Het realiseren van plannen voor het verbinden van Economie & Natuur is daarbij vooral een proces van “co-making”. Het is nodig ondersteunend omgevingsbeleid te ontwikkelen dat de realisatie van het beleid om Economie & Natuur te verbinden stimuleert en faciliteert.
- In deze aanpak past ook een “ontschotting” van werken: Partijen in de markt (ondernemers, landgoedeigenaren, landbouwers, etc.) ontwikkelen hun onderneming/project vanuit een integraal denkkader/visie. Met name overheden hebben, zowel intern als tussen de diverse overheden, onvoldoende samenhangende visie en integraal beleid. Het gevolg hiervan is dat ontwikkelingen mede hierdoor soms erg veel tijd vragen, procedures lang zijn en partijen in het veld niet meer weten bij wie ze waarvoor moeten zijn. Eén contactpersoon, die zorg draagt voor de diverse verbindingen zou erg helpend zijn.
- Voor het uitwerken en ontwikkelen van plannen voor het realiseren van nieuwe verdienmodellen is ontwikkelcapaciteit en –budget nodig. Bedrijven hebben ontwikkelruimte nodig, zowel voor de korte als de lange termijn. Het is belangrijk dit in perspectief te zien en daarvoor ook, daar waar mogelijk, experimenteerruimte te creëren.
- In de ontwikkeling en uitwerking van plannen kunnen “maatschappelijk verantwoorde” ontwikkelaars en investeerders in vastgoed een rol spelen. De interesse is door enkele partijen geuit.

Voor een proactieve overheid

- In veel gevallen opereert de overheid met defensief beleid (nee, tenzij) met de daarbij vanzelfsprekende defensieve houding. Acteren vanuit een proactief beleid (ja, mits) met bijbehorende wet- en regelgeving, met een proactieve houding van diverse overheden en projecteigenaren, kan grote tijdswinst, kostenbesparingen en een snellere start van economische activiteiten opleveren. Een flexibele en proactieve overheid gaat op zoek naar kansen en mogelijkheden (wat kan wel) en komt daardoor de ondernemers eerder tegemoet. Dit wekt vertrouwen en biedt perspectief voor het opbouwen van een duurzame relatie.

- Een succesvolle vervolgaanpak vraagt een provinciale organisatie met een proactieve houding die met andere betrokken partijen in een proces van “co-making” initiatieven kan uitwerken tot concrete plannen en de realisatie daarvan. Dit vraagt een integrale, multidisciplinaire aanpak van de organisatie en medewerkers die met mandaat kunnen opereren in de samenwerking met externe partijen.

Voor een succesvol vervolg van de projecten uit spoor 1 en 2

- De meeste van de 6 geselecteerde projecten hebben nog een heel traject te gaan, wat veel samenwerking, afstemming en procesbegeleiding vereist. Ondersteun en faciliteer het uitwerken van de intentieverklaringen en convenanten tot een uitvoeringsplan. De eerste stappen zijn gezet. Partijen zijn bereid verder te werken, maar de processen lopen nog niet zelfstandig. Partijen hebben nadrukkelijk om voortzetting van ondersteuning gevraagd.
- In een aantal situaties is er behoefte bepaalde specifieke rollen in te vullen, bijv. onafhankelijke procesbegeleiding bij een aantal projecten. Overleg met partijen hoe dit in te vullen.
- Er is ook onafhankelijke procesondersteuning nodig om de perspectieven uit spoor 2 te begeleiden. Het gaat daarbij om een stimulerende en faciliterende rol in het bij elkaar brengen van de partijen die het initiatief willen nemen voor uitwerking. Versterking van deze rol kan plaatsvinden door het betrekken van personen in de regio. Op deze manier vormt zich een netwerk van (eigen) procesbegeleiders. Via dit zelf georganiseerde netwerk kan - op verzoek - kennisuitwisseling en ondersteuning worden georganiseerd.

4.3. Braakliggend terrein

De Taskforce heeft nog veel braakliggend terrein gesignaleerd. Onderwerpen die vanwege de korte tijdspanne buiten het aandachtsgebied van de Taskforce zijn gebleven, maar de aanbeveling verdienen in een vervolg op te pakken:

- Het leggen van verbinding naar mogelijkheden rondom Erfgoedcomplexen (bijv. bij de exploitatie van landgoederen)
- Koppeling leggen met het Groenfonds: De betrokkenheid van ondernemers wordt noodzakelijk daar waar het subsidiepercentage voor een deel van de ecologische hoofdstructuur beoogd is op 0 – 25% (ca. 500- 750 ha). Dit zijn kansen voor het exploiteren en renderen van landgoederen.
- Er hebben zich nieuwe projectinitiatieven aangekondigd, die kansrijk zijn om tot verdienmodel te worden doorontwikkeld. Ook onder de eerste selectie uit de groslijst bevinden zich initiatieven die, vanuit de ervaring en inzichten die de Taskforce heeft opgebouwd, goede kansen in zich hebben.

- Een aantal van deze projecten leent zich voor verbindingen met het onderwijs, zeker ook met het MBO. Te denken valt aan het uitwerken van verdienmodellen in de ontwikkelfase, opstellen van businesscases en praktische maatregelen in de uitvoeringsfase.
- Bij diverse projecten die de revue zijn gepasseerd, ziet de Taskforce mogelijkheden voor een actievere rol van de agrarische sector. De uitwerking van de toegezegde bijdragen van de manifestpartners biedt hiertoe mogelijkheden.

5. Aanbevelingen

Voor een succesvolle vervolgaanpak van de uitwerking en implementatie van “samen slimmer investeren” in Economie & Natuur doet de Taskforce de volgende aanbevelingen.

- Investeer in integraal provinciaal beleid waarbij de beweging naar een “gebiedseconomie” centraal staat. Opschaling en thematische aanhaking bij regionaal economische agenda’s is hierbij belangrijk.
- Zet in op de ontwikkeling van ondersteunende faciliteiten die passen bij de werkwijze die nodig is om de perspectieven te realiseren. Bijvoorbeeld op het gebied van wet- en regelgeving (omgevingsbeleid), experimenteerruimte en inzet van Provinciale en regiofondsen.
- Zorg voor een vlotte voortzetting van de op gang gebrachte dynamiek en benut de mogelijkheden tot realisatie van de EHS. Faciliteer een onafhankelijke rol, met intermediairs die korte lijnen hebben met sleutelpersonen uit het (grotere) bedrijfsleven, voor het aanjagen en ondersteunen van:
 - De verdere uitwerking van de projecten (convenanten) uit spoor 1;
 - Nieuwe projectinitiatieven en deze doorontwikkelen naar de uitvoeringsfase;
 - Het maken van plannen en krijgen van draagvlak en betrokkenheid van partijen bij de perspectieven van spoor 2 (hoofdrospelers voor de Brabantse economie);
 - Het met partijen identificeren en initiëren van robuuste initiatieven die passen binnen de lange termijn aanpak, met focus op hoogwaardige groene economische regio’s. Elk van de regio’s beschikt over een procesbegeleider die zorg draagt voor de voortgang.
- Geef het Groenfonds vorm op een manier dat het beleid om “samen slimmer te investeren” in Economie & Natuur maximaal wordt ondersteund. Te denken valt aan een revolverend gedeelte dat inzetbaar is voor groene investeringen die pas op de langere termijn renderen.
- Zorg voor verbindingen tussen de vervolgaanpak van “samen slimmer investeren” (Taskforce) en de uitwerking van de door de manifestpartners (EHS) afgegeven inspanningsverplichtingen.
- Schakel de unit Kennis en Onderzoek in bij de kennisontwikkeling voor de integratie van economie en ecologie op gebiedsniveau (met focus op hoogwaardige kennis- en innovatieregio’s) en kennisverspreiding bij relevante vragen.
- Schakel het Hoger en Middelbaar Onderwijs in bij de uitwerking van deze nieuwe aanpak van verdienmodellen naar praktijksituaties.
- Zorg voor een structurele inbedding van het gedachtegoed van “samen slimmer investeren” en van de verdienmodellen bij partnerorganisaties op het gebied van ondernemen, bedrijvigheid, economie en natuur.
- Zorg voor verbindingen tussen de nieuwe aanpak van Verdienmodellen en provinciale speerpunten zoals de vrijetijdseconomie, de zorg economie, erfgoedcomplexen, verbinding stad en platteland, (nieuwe) landgoederen, herstructurering bedrijventerreinen, MOB-complexen.

- Pas de werkwijzen die nodig zijn voor een succesvolle vervolgaanpak in bij het doorvoeren van de organisatieveranderingen die de provincie momenteel doorvoert. Het is daarbij belangrijk om als provincie ook zelf de markt te verkennen en deze actief te benaderen. De provincie kan uitstekend de rol van initiatiefnemer en facilitator op zich nemen, aangezien zij de exclusieve positie heeft om partijen samen te brengen.

Belangrijke aspecten die de kans op succes en resultaat vergroten. De interne organisatie bij de provincie zou op bovengenoemde ontwikkeling kunnen inspelen door het instellen van een klein integraal team, als dwarsdoorsnede van de huidige directiestructuur, dat zorg draagt voor een vlotte uitvoering, korte lijnen onderhoudt met de initiatiefnemers en daadkrachtig opereert.

Integraal denken vereist ook hier ontschotting, vereist de houding van oplossingsgericht denken, vraagt experimenteerruimte, vraagt vertrouwen in andere partijen, vraagt loslaten.

6. Nawoord

De Taskforce heeft in een korte periode veel losgemaakt, veel op de rails gezet en resultaten geboekt waar het gaat om initiatieven om Economie & Natuur te verbinden. Tegelijkertijd moet er nog veel gebeuren, zowel op de korte als de lange termijn. Het is belangrijk dat er nu concrete resultaten komen in de vorm van gerealiseerde projecten. De aanbeveling is hiervoor een onafhankelijke aanjaag- en regierol te blijven faciliteren, gecombineerd met blijvende inspanning van de provinciale overheid.

Kernvraag is of dit 'samen slimmer investeren' op de korte termijn al soelaas biedt om de natuur- en landschapsopgave (500 – 750 ha) via de private sector te financieren. Wij stellen vast dat dit nieuwe denken en handelen zich nu nog beweegt op microniveau. Op middellange en langere termijn is er absoluut perspectief. Dit vraagt een beweging naar "gebiedseconomie" door opschaling en thematische aanhaking bij regionaal economische agenda's. Een actieve en daadkrachtige opstelling van alle partijen, en in het bijzonder de overheid, is daarbij een vereiste. Er zijn verwachtingen gewekt, het is belangrijk dat de op gang gebrachte dynamiek een vervolg krijgt.

De Taskforce heeft perspectieven en condities geschetst voor een succesvol vervolg. De uitwerking en implementatie van het beleid voor het verbinden van Economie & Natuur gaat niet vanzelf. Het vraagt voor alle partijen om een veranderende werkwijze en andere ondersteunende faciliteiten (wet- en regelgeving, experimenteerruimte, inzet Provinciale en regiofondsen) om succesvolle projecten uit te voeren. Een actieve en onafhankelijke procesbegeleiding die partijen stimuleert en faciliteert is daarvoor nodig.

Partijen hebben de functie en rol van de Taskforce zeer gewaardeerd vanwege haar onafhankelijke positie, 'sparring partner', doorkijk naar langere termijn, vermogen om partijen te verbinden, 'druk op de ketel', snel schakelen en resultaatgerichtheid.

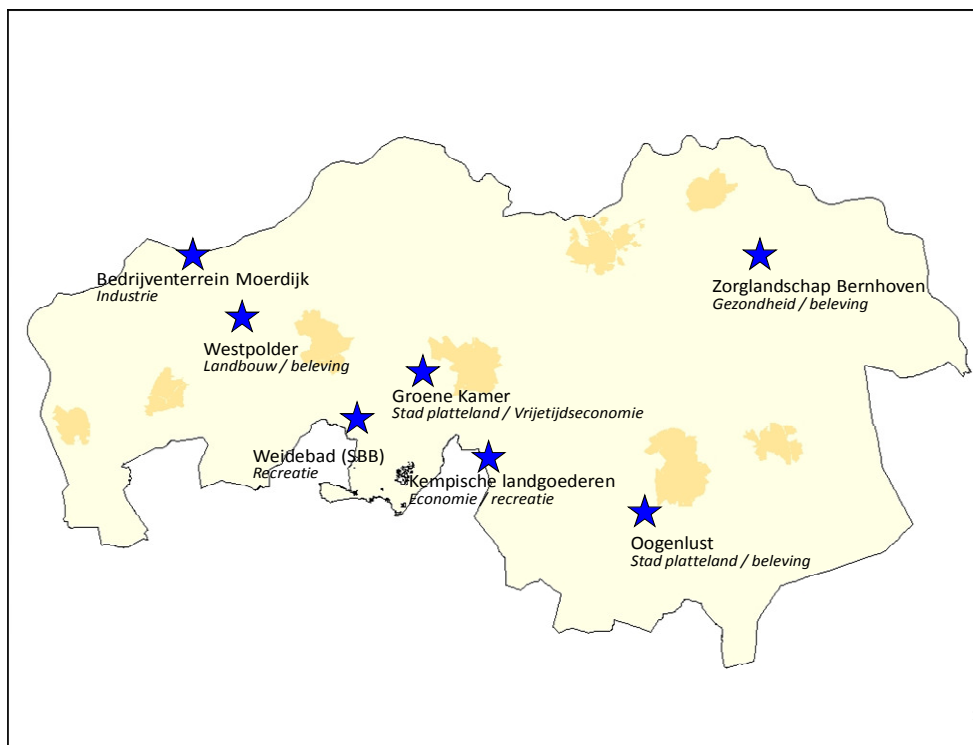
De beweging die de provincie maakt, wordt door initiatiefnemers en bedrijfsleven zeer op prijs gesteld (oplossingsgericht denken i.p.v. probleemgericht denken, creëren van experimenteerruimte). Partijen weten zich gezien, gewaardeerd en hebben vertrouwen in het vervolgproces. Bovendien heeft de provincie haar zichtbaarheid getoond.

De Taskforce zelf heeft met veel plezier en flow aan de opdracht van Gedeputeerde Staten en SER Brabant gewerkt. De strategische beweging, het nieuwe denken van provincie en SER Brabant wordt volledig door de leden van de Taskforce gedeeld en met enthousiasme uitgedragen. De Taskforce hoopt dat de dynamiek en energie bij de betrokkenen kan worden vastgehouden.

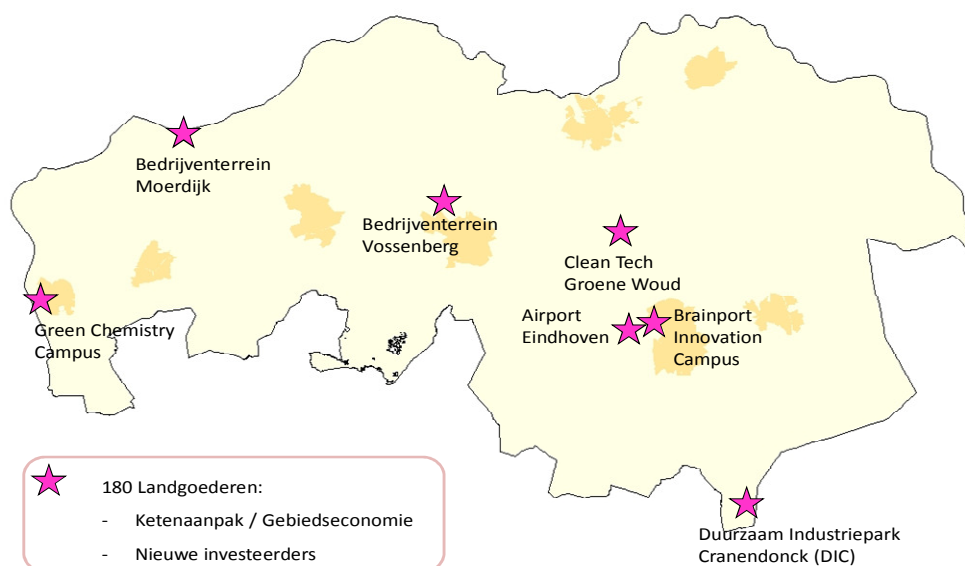
Bijlagen

Bijlage 1: Geografische ligging projecten spoor 1 en perspectieven spoor 2

Spoor 1: De projectinitiatieven

Spoor 2: Perspectieven als "bijvangst"

Bijlage 2: Uitgangspunten en criteria spoor 1

- a. In hoeverre zijn er mogelijkheden voor (nieuwe) verdienmodellen (de economische, ecologische en maatschappelijke meerwaarde)?
- b. Is het initiatief al voldoende ontwikkeld om verbindingen te leggen met projectpartners?
- c. Is door een bijdrage van de Taskforce een doorbraak te maken om de kans op realisatie te vergroten en/of te versnellen?
- d. Heeft het initiatief een voorbeeldfunctie en/of is een “uitrol” van deze aanpak naar andere initiatieven mogelijk?
- e. Past het initiatief in de provinciale koers voor stad – platteland en natuur en landschap?

De 70 geïdentificeerde initiatieven zijn geclusterd naar perspectieven waarmee verbindingen met natuur te leggen zijn, zoals gezondheid, vrijetijdseconomie industrie, landbouw, landgoederen. Op basis van de beoordeling zijn, na een tussenstap, 7 substantiële projecten geselecteerd die op hoofdlijnen voldoen aan de bovengenoemde uitgangspunten/criteria. Deze 7 projecten ondervinden om uiteen lopende redenen vertraging. De inzet van de Taskforce was om hieraan versnelling te geven door drempels weg te nemen en een concrete uitvoeringsaanpak te formuleren.

De bovengenoemde uitgangspunten en criteria zijn omgezet in een concreet afwegingskader.

- a. Het initiatief draagt bij aan meer natuur in de directe omgeving, een investering in de EHS of draagt zorg voor de financiering van bestaande natuur en heeft maatschappelijke meerwaarde. Het initiatief kan economisch gedreven zijn of opgezet zijn vanuit gezondheid, vrije tijdseconomie, (nieuwe) landgoederen, industrie, landbouw, stad-platteland.
- b. Het initiatief heeft een voorbeeldfunctie voor bredere uitrol/opschaling.
- c. Het initiatief is levensvatbaar en heeft in beginsel draagvlak bij betrokkenen.
- d. Er doen zich stagnaties voor in de voortgang van interpretatie ruimtelijk beleid, gebrek aan flexibele opstelling, onvoldoende uitgekristalliseerd verdienmodel, wantrouwen tussen betrokkenen, onvoldoende oog voor kansen, nadruk op onmogelijkheden, etc.

Bijlage 3: Bedrijven en instellingen waarmee verkennende gesprekken zijn gevoerd

- Airport Eindhoven
- Brainport Industries
- Brabants Particulier Grondbezit
- BOM/ BHB
- Cleantech Holland
- DIC/Gemeente Cranendonck/Nyrstar
- Fuji Film Tilburg
- Havenschap Moerdijk
- Lyondell Basel
- Royal Cosun
- Sabic Innovation Plastics
- Saint Gobain Isover
- Streekraad Het Groene Woud
- Stuurgroep Maashorst
- ZLTO

Bijlage 4: Verdienmodellen 4 convenantprojecten

Bedrijventerrein Moerdijk

1. Economie:
 - Door een proactieve duurzame omgang met natuurwaarden op de lange en korte termijn op en rondom haven- en industrieterrein Moerdijk wordt het makkelijker terreinen uit te geven.
 - Natuur draagt bij aan een beter imago, waarmee het vestigingsklimaat voor bedrijvigheid op haven- en industrieterrein Moerdijk aantrekkelijker wordt.
 - Door herstel- en beheermaatregelen in de Natura 2000 gebieden uit te voeren, wordt economische groei mogelijk gemaakt.
2. Ecologie:
 - Meer (tijdelijke) leefgebieden, groene en blauwe dooradering van het terrein en versterking van de huidige leefgebieden leidt tot meer biodiversiteit op het haven- en industrieterrein Moerdijk.
 - Door het nemen van herstel- en beheermaatregelen binnen de Natura 2000 gebieden worden de instandhoudingdoelen gerealiseerd. De biodiversiteit blijft ten minste gehandhaafd en waar mogelijk versterkt.
3. Maatschappij:
 - De vergroting van de biodiversiteit en aanleg van natuur op en rondom haven- en industrieterrein Moerdijk leidt tot meer mogelijkheden voor natuurbeleving voor werknemers en omwonenden.
 - Om het natuurmanagementplan te laten leven, wordt een actieve samenwerking geïnitieerd tussen private, publiek/maatschappelijke bedrijvigheid.

Westpolder/Kelsdonk

1. Economie:
 - Lagere kosten voor hydrologische inrichting van 150 hectare ecologische hoofdstructuur en het beheer ervan door het inschakelen agrarische ondernemers.
 - Er zijn geen verwervingskosten gemoeid met de uitbreiding van het natuurareaal en boeren kunnen de gronden in agrarisch beheer houden.
2. Ecologie:
 - Versterking van de karakteristieke natuurwaarden (bloemrijke graslanden, moeras).
 - Behoud van de landschappelijke kwaliteit van de polder.
3. Maatschappij:
 - Uitloopgebied voor burgers van Etten-Leur: wandelen, fietsen en beleving van natuur, rust en ruimte. Daarnaast is het gebied in gebruik voor de jacht.

Bernhoven

1. Economie:
 - Nieuwe product-marktcombinaties (als cross-overs tussen Health/Zorg en Food/Vitamine Groen) = innovaties en nieuwe werkgelegenheid, cyclische economie, aantrekkelijker vestigingsgebied. Daarbij te onderzoeken hoe afdrachten in een natuurfonds vorm kunnen krijgen.
2. Ecologie:
 - Meer differentiatie in natuurlijke omgeving en versterking van de natuurwaarden aan zuidzijde van De Maashorst, opmaat voor nieuwe beheersvormen / verdienmodellen voor adequaat onderhoud. Daardoor ontstaat een hogere economische waarde van het gebied met potentie voor afdrachten uit recreatie in een natuurfonds.
3. Maatschappij:
 - Voorkomen van uitval van medewerkers (uit arbeidsproces, maar ook uit maatschappelijke activiteiten) + sneller herstel.
 - Gelegenheid tot natuurbeleving voor bezoekers van het ziekenhuis en minder validen door aanleg van ontsluiting met de bossen van de Maashorst en samenwerking met natuurcentrum De Maashorst.

Oogenlust

1. Economie:
 - De voorzieningen in de gebouwen van Oogenlust en in het gebied én het verbinden van de eigendommen tot één aaneengesloten en (grotendeels) opengesteld gebied, leveren een extra rendement voor het bedrijf en de natuur.
 - Het te realiseren "Landmark" krijgt een bredere uitstraling als "toegangspoort tot De Kempen/Brainport".
 - Extra activiteiten, passend binnen de gebiedskarakteristiek, kunnen leiden tot extra inkomsten waarvan een deel ten goede kan komen aan het beheer van het gebied.
2. Ecologie:
 - De realisatie van nieuwe, gebiedseigen biotopen door uitbreiding van een aaneengesloten natuurgebied met minimaal 3 ha.
 - Het vergroten van de natuurwaarden en de biodiversiteit binnen het aangrenzende, bestaande natuurgebied (EHS).
3. Maatschappij:
 - Openstelling van het (aaneengesloten) gebied biedt bezoekers een hoogwaardige combinatie van natuur, kunst en recreatie.
 - Fietspad(en) als onderdeel van knooppuntenroute(s) voor de recreant.
 - Uitgebreidere wandelroutes met mindervalidenroutes in aantrekkelijke omgeving.

Pettelaarpark 10 | Postbus 70, 5201 AB 's-Hertogenbosch | T 073-680 66 60 | www.serbrabant.nl